

Spis treści

Zwiń

Wykaz skrótów | str. 21

Rozdział I

Zagadnienia wstępne | str. 25

1. Dlaczego ubezpieczenia społeczne są takie skomplikowane? | str. 25
 - 1.1. Jak narodziły się ubezpieczenia społeczne? | str. 25
 - 1.2. Uwarunkowania demograficzne, ekonomiczne, prawne i społeczne polskiego systemu ubezpieczeń społecznych | str. 25
2. Zabezpieczenie społeczne, ubezpieczenie społeczne, zaopatrzenie społeczne, pomoc społeczna – rozróżnienie podstawowych pojęć | str. 26
 - 2.1. Zabezpieczenie społeczne | str. 26
 - 2.2. Ubezpieczenie społeczne | str. 27
 - 2.2.1. Ubezpieczenie społeczne a ubezpieczenia społeczne | str. 27
 - 2.3. Zaopatrzenie społeczne | str. 28
 - 2.3.1. Typowe przypadki świadczeń o charakterze zaopatrzeniowym | str. 28
 - 2.4. Pomoc społeczna | str. 28
- 2.5. Czy ubezpieczenie zdrowotne należy do ubezpieczeń społecznych? | str. 29
3. Charakterystyczne cechy regulacji polskiego systemu ubezpieczeń społecznych jako elementu zabezpieczenia społecznego | str. 29
 - 3.1. Konstytucja RP jako wzorzec regulacji w sprawach dotyczących zabezpieczenia społecznego | str. 29
 - 3.2. Kto jest obowiązany do realizowania uprawnień konstytucyjnych obywateli | str. 30
 - 3.3. Charakterystyka uregulowań dotyczących ubezpieczeń społecznych jako elementu zabezpieczenia społecznego | str. 31
 - 3.3.1. Podstawowe akty prawne regulujące funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych i system świadczeń z ubezpieczenia społecznego | str. 32
4. Konwencje i umowy międzynarodowe jako źródło międzynarodowego prawa socjalnego | str. 33
 - 4.1. Podstawowe źródła międzynarodowego prawa zabezpieczenia społecznego | str. 33
 - 4.2. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 389) | str. 35
5. Prawo unijne. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego | str. 36
 - 5.1. Zasada bezpośredniego stosowania norm unijnych | str. 36
 - 5.2. Zasada swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Unii | str. 37
 - 5.3. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego jako instrument służący ochronie interesów pracownika przemieszczającego się wewnątrz Unii | str. 37
 - 5.3.1. Gdzie szukamy norm koordynujących? | str. 37
 - 5.4. Zakres podmiotowy i przedmiotowy rozporządzenia nr 883/2004 | str. 38
 - 5.5. Podstawowe zasady koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego | str. 39
 - 5.5.1. Zasada jedności stosowanego ustawodawstwa | str. 39
 - 5.5.2. Zasada sumowania okresów ubezpieczenia (zatrudnienia i zamieszkania) | str. 43
 - 5.5.3. Zasada równego traktowania | str. 43
 - 5.5.4. Zasada zachowania praw nabytych (transferu) | str. 43
 - 5.5.5. Zasada równego traktowania świadczeń, dochodów, okoliczności i zdarzeń | str. 43

Rozdział II

Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym | str. 45

1. Zakres przedmiotowy ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych | str. 45
 - 1.1. Co tam znajdziemy? | str. 45
 - 1.2. Zasada równego traktowania wszystkich ubezpieczonych bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, stan cywilny i rodzinny (art. 2a u.s.u.s.) | str. 46
 - 1.3. Rodzaje ubezpieczeń społecznych wyodrębnione w polskim prawie ubezpieczeń – art. 1 u.s.u.s. | str. 47
 - 1.4. Podmioty realizujące zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 3 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 47
 - 1.4.1. Zakład Ubezpieczeń Społecznych – status | str. 47
 - 1.4.2. Fundusze emerytalne i towarzystwa emerytalne | str. 48
 - 1.4.3. Rodzaje funduszy emerytalnych | str. 48
 - 1.4.4. Płatnicy składek | str. 49
 - 1.5. Co oznacza pojęcie ubezpieczonego? | str. 50
 - 1.5.1. Definicja zawarta w ustawie systemowej | str. 50
 - 1.5.2. Status osób, które w dniu wejścia w życie ustawy systemowej i po tej dacie nie podlegały ubezpieczeniu | str. 50
2. Obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe | str. 51
 - 2.1. Podstawowe zasady podlegania obowiązkowym (przymusowym) ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym | str. 51
 - 2.2. Zamknięty katalog podmiotów podlegających obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, a także okresy podlegania temu obowiązkowi (art. 6 i 13 u.s.u.s.) | str. 52
 - 2.3. Kim jest osoba współpracująca? | str. 82
 - 2.4. Istotne znaczenie kwalifikacji stosunku prawnego łączącego strony umowy | str. 83
3. Zbieg tytułów do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych | str. 84
 - 3.1. Umowa o pracę jako tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych (art. 9 ust. 1, art. 8 ust. 2a u.s.u.s.) | str. 84
 - 3.2. Bezwzględne tytuły do ubezpieczenia łączące się z obowiązkiem ubezpieczenia każdego z nich i brakiem możliwości zwolnienia z takiego obowiązku (art. 9 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 85
 - 3.2.1. Obowiązkowe podleganie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w przypadku osób wykonujących pracę, realizujących umowę agencyjną, zlecenia, inną umowę o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, umowy o dzieło na rzecz pracodawcy, z którym łączy ich stosunek pracy i na rzecz innych szczególnych podmiotów (art. 9 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 86
 - 3.2.2. Uzależnienie obowiązku ubezpieczeń emerytalnego i rentowych z innych tytułów – nie bezwzględnych, ale tzw. ogólnych – od podstawy wymiaru składek z tytułu bezwzględnego (stosunku pracy, członkostwa w spółdzielni, służby itd.) | str. 87
 - 3.3. Status osoby spełniającej warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, z których żaden nie jest bezwzględnym tytułem ubezpieczenia (art. 9 ust. 2 i 2c u.s.u.s.) | str. 88
 - 3.3.1. Szczególna rola tytułu, który powstał najwcześniej | str. 88
 - 3.3.2. Szczególny skutek wysokości podstawy wymiaru składek (art. 9 ust. 2a u.s.u.s.) | str. 89
 - 3.3.3. Osoba wykonująca pracę nakładczą (art. 9 ust. 2b) | str. 90
 - 3.3.4. Najniższe a minimalne wynagrodzenie | str. 91
 - 3.3.5. Prowadzący kilka rodzajów działalności pozarolniczej (art. 9 ust. 3 u.s.u.s.) | str. 91
 - 3.3.6. Emeryci i renciści | str. 91
 - 3.3.7. Pobierający zasiłek macierzyński i zasiłek w wysokości zasiłku macierzyńskiego (art. 9 ust. 1c, 1d i 6b u.s.u.s.) | str. 92
4. Dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe | str. 93

- 4.1. Objęcie dobrowolnym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym na podstawie art. 7 u.s.u.s. | str. 93
- 4.2. Dobrowolne ubezpieczenie wynikające ze zbiegu tytułów (art. 9 u.s.u.s.) | str. 94
- 4.3. Praktyczne skutki przystąpienia do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych (art. 10 u.s.u.s.) | str. 94
- 4.4. Dobrowolne ubezpieczenie w okresie zawieszenia wykonywania działalności gospodarczej przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą (art. 36a u.s.u.s.) | str. 95
- 5. Ubezpieczenie chorobowe | str. 95
 - 5.1. Cel ubezpieczenia, narzędzia ochrony | str. 95
 - 5.1.1. Świadczenia przewidziane w ustawie o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa – kompleksowy system pomocy pieniężnej | str. 96
 - 5.1.2. Kto ustala prawo do zasiłków określonych w ustawie, wysokość zasiłków i dokonuje ich wypłaty? | str. 96
 - 5.1.3. Kiedy przedawnia się roszczenie o wypłatę zasiłków? | str. 96
 - 5.1.4. Czy można kontrolować korzystających z zasiłków? | str. 97
 - 5.2. Podmioty podlegające obowiązkowemu ubezpieczeniu chorobowemu (art. 11 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 97
 - 5.3. Podmioty uprawnione do objęcia dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym na swój wniosek (art. 11 ust. 2 u.s.u.s.) | str. 98
 - 5.4. Zasiłek chorobowy | str. 99
 - 5.4.1. Komu i kiedy przysługuje (art. 4, art. 6 ust. 1, art. 7 u.ś.p.u.s.) | str. 99
 - 5.4.2. Jak długo zasiłek chorobowy przysługuje (art. 8 i 9, art. 12 ust. 3 u.ś.p.u.s.) | str. 100
 - 5.4.3. Okresy, za które zasiłek chorobowy nie przysługuje, ponieważ ochrona ubezpieczeniowa jest wyłączona, a prawo nie powstaje (okresy wyłączenia – art. 12 ust. 2 u.ś.p.u.s.) | str. 101
 - 5.4.4. Okresy po ustaniu tytułu ubezpieczenia, za które zasiłek chorobowy nie przysługuje (dotyczy to niezdolności powstałej w czasie trwania i po ustaniu tytułu ubezpieczenia – art. 13 ust. 1 i 2 u.ś.p.u.s.) | str. 101
 - 5.4.5. Okresy pozbawienia prawa do zasiłku chorobowego (art. 14, 15, 16 i art. 17 ust. 2 u.ś.p.u.s.) | str. 102
 - 5.4.6. Okresy utraty prawa do zasiłku chorobowego (art. 17 ust. 1 i 2 u.ś.p.u.s.) | str. 102
 - 5.4.7. Obowiązek dostarczenia zaświadczenia lekarskiego | str. 104
 - 5.4.8. Wysokość zasiłku (art. 11 ust. 1 i 2 u.ś.p.u.s.) | str. 105
 - 5.4.9. Co to jest podstawa wymiaru zasiłku i jak ją obliczyć? | str. 105
 - 5.5. Świadczenie rehabilitacyjne | str. 108
 - 5.6. Zasiłek wyrównawczy | str. 109
 - 5.7. Zasiłek macierzyński (art. 29–31 u.ś.p.u.s.) | str. 110
 - 5.7.1. Komu i jak długo przysługuje zasiłek macierzyński | str. 110
 - 5.7.2. Wysokość zasiłku macierzyńskiego | str. 112
 - 5.8. Zasiłek opiekuńczy | str. 113
 - 5.8.1. Komu przysługuje zasiłek opiekuńczy (art. 32 ust. 1 i 2, art. 32a u.ś.p.u.s.) | str. 113
 - 5.8.2. Przez jaki okres i w jakich warunkach przysługuje zasiłek opiekuńczy? | str. 114
 - 5.8.3. Wysokość zasiłku | str. 115
- 6. Ubezpieczenie wypadkowe | str. 115
 - 6.1. Cel ubezpieczenia | str. 115
 - 6.2. Podmioty podlegające obowiązkowemu ubezpieczeniu wypadkowemu | str. 116
 - 6.2.1. Podmioty podlegające obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym wyłączone przez ustawodawcę z ubezpieczenia wypadkowego (art. 12 ust. 2 u.s.u.s.) | str. 116

- 6.3. Jakie zdarzenie wyczerpuje znamiona wypadku przy pracy? | str. 117
 - 6.3.1. Zdarzenia zrównane z wypadkiem przy pracy w zakresie uprawnienia do świadczeń określonych w ustawie (art. 3 ust. 2 u.u.s.w.p.) | str. 119
 - 6.3.2. Kto i w jakim trybie stwierdza wypadek przy pracy? | str. 119
- 6.4. Co nazywamy chorobą zawodową? | str. 120
 - 6.4.1. Kto i w jakim trybie stwierdza istnienie choroby zawodowej? | str. 120
- 6.5. Świadczenia przewidziane w ustawie przysługujące z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej | str. 121
 - 6.5.1. Zasiłek chorobowy | str. 121
 - 6.5.2. Świadczenie rehabilitacyjne | str. 122
 - 6.5.3. Zasiłek wyrównawczy | str. 122
 - 6.5.4. Jednorazowe odszkodowanie | str. 122
 - 6.5.5. Jednorazowe odszkodowanie dla członków rodziny zmarłego wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej | str. 124
 - 6.5.6. Renta z tytułu niezdolności do pracy | str. 124
 - 6.5.7. Renta szkoleniowa | str. 125
 - 6.5.8. Renta rodzinna | str. 125
 - 6.5.9. Dodatek do renty rodzinnej | str. 125
 - 6.5.10. Dodatek pielęgnacyjny | str. 126
 - 6.5.11. Pokrycie kosztów leczenia z zakresu stomatologii i szczepień ochronnych oraz zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne (art. 6 ust. 1 pkt 11 u.u.s.w.p.) | str. 126
 - 6.5.12. Czy zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenie wypadkowe wpływa na możliwość uzyskania świadczeń? | str. 126
 - 6.5.13. Uszczerbek na zdrowiu w rozumieniu ustawy (art. 11 ust. 2 i 3 u.u.s.w.p.) | str. 127
- 6.6. Okoliczności wyłączające prawo do świadczeń na rzecz ubezpieczonego (art. 21 ust. 1 i 2 u.u.s.w.p.) | str. 127
 - 6.6.1. Czy ubezpieczony może zataić okoliczności wyłączające prawo do świadczeń? (art. 21 ust. 3–5 u.u.s.w.p.) | str. 128
- 6.7. Kiedy ZUS wydaje decyzję o odmowie świadczenia z tytułu wypadku przy pracy? (art. 22 ust. 1 u.u.s.w.p.) | str. 129
- 6.8. Zbieg prawa do świadczeń (art. 24–26 u.u.s.w.p.) | str. 129
- 6.9. Wypadki powstałe w innych okolicznościach niż wymienione w ustawie wypadkowej | str. 130
- 7. Kiedy ustają ubezpieczenia? | str. 131
 - 7.1. Ustanie dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego, rentowych i chorobowego na wniosek | str. 131
 - 7.2. Ustanie dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego, rentowych i chorobowego z mocy prawa (art. 14 ust. 2 u.s.u.s.) | str. 131
 - 7.2.1. Czy Zakład może wyrazić zgodę na opłacenie składki po terminie? (art. 14 ust. 2 pkt 2 u.s.u.s.) | str. 132

Rozdział III

Zasady ustalania i egzekwowania składek na ubezpieczenia społeczne | str. 136

- 1. Wysokość składki | str. 136
 - 1.1. Stopy procentowe składek (art. 22 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 136
 - 1.2. Podział składki na ubezpieczenie emerytalne – subkonto | str. 137
- 2. System finansowania składek, czyli kogo właściwie obciąża składka | str. 138
 - 2.1. Składki finansowane w równych częściach z własnych środków przez płatników składek i ubezpieczonych (art. 16 ust. 1, 1a u.s.u.s.) | str. 139
 - 2.2. Współudział w finansowaniu składki (art. 16 ust. 1b u.s.u.s.) | str. 139

- 2.3. Składki finansowane w całości z własnych środków przez ubezpieczonych (art. 16 ust. 2, 4 i 11) | str. 140
- 2.4. Składki finansowane w całości z własnych środków przez płatników składek (art. 16 ust. 1d, 3, 5a, 9a u.s.u.s.) | str. 140
- 2.5. Składki finansowane przez płatników składek, ale nie z własnych środków (przykłady) | str. 141
- 2.6. Składki finansowane w całości przez budżet państwa | str. 141
- 2.7. Szczególny rodzaj finansowania składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe duchownych podlegających obowiązkowo tym ubezpieczeniom (art. 16 ust. 10 u.s.u.s.) | str. 142
- 2.8. Odrębne zasady finansowania składek zatrudnionych osób niepełnosprawnych oraz niepełnosprawnych podejmujących działalność gospodarczą | str. 142
- 3. Podstawa wymiaru składek | str. 143
 - 3.1. Przychód w rozumieniu ustawy z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych jako zasadnicza kategoria służąca wyznaczeniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (art. 18 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 143
 - 3.2. Katalog przychodów wyłączonych z podstawy wymiaru składek należnych za okres od 1.01.1999 r. | str. 146
 - 3.3. Wyznaczanie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe dla podmiotów szczególnych (art. 18 ust. 4–6, 14–15, art. 18b u.s.u.s.) | str. 148
 - 3.4. Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe osób prowadzących działalność pozarolniczą | str. 150
 - 3.5. Podstawa wymiaru składki osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej, zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, i osób współpracujących oraz podlegających dobrowolnie ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowym | str. 150
 - 3.6. Preferencyjne zasady ustalania podstawy wymiaru składek (art. 18a–18c u.s.u.s.) | str. 150
 - 3.7. Górna granica podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym roku kalendarzowym | str. 152
 - 3.8. Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe i wypadkowe | str. 152
- 4. Odsetki za zwłokę od nieopłaconych w terminie składek (art. 23 u.s.u.s.) | str. 153
- 5. Opłata dodatkowa (art. 24 ust. 1a–1d u.s.u.s.) | str. 153
- 6. Przedawnienie należności z tytułu składek | str. 154
 - 6.1. Terminy przedawnienia | str. 154
 - 6.1.1. Należności nieulegające przedawnieniu (art. 24 ust. 5 u.s.u.s.) | str. 155
 - 6.2. Hipoteka przymusowa (art. 26 u.s.u.s.) | str. 156
 - 6.3. Zastaw (art. 27 u.s.u.s.) | str. 156
 - 6.4. Przerwanie biegu przedawnienia | str. 157
 - 6.5. Zawieszenie biegu przedawnienia | str. 157
 - 6.6. Odroczenie terminu płatności składek i układ ratalny (art. 29 ust. 1–4 u.s.u.s.) | str. 158
- 7. Co się dzieje z nienależnie opłaconymi składkami? (nadpłata) | str. 158
 - 7.1. Skąd płatnik poweźmie wiadomość o kwocie nienależnie opłaconych składek podlegających zwrotowi? | str. 159
 - 7.2. Jakie działania powinien podjąć płatnik, aby uzyskać zwrot? | str. 159
 - 7.3. Czy te należności się przedawniają? | str. 159
- 8. Składka na fundusze pozaubezpieczeniowe (art. 32 u.s.u.s.) | str. 160
- 9. Umarzanie należności z tytułu składek | str. 161
 - 9.1. Fakultatywny charakter umorzenia | str. 161
 - 9.2. Całkowita nieściągalność jako przesłanka umorzenia | str. 161

10. Odpowiedzialność innych osób za należności z tytułu składek oraz odpowiedzialność osób trzecich za zaległości składkowe | str. 162
- 10.1. Odpowiedzialność innych osób za zobowiązania składkowe | str. 162
- 10.1.1. Odpowiedzialność małżonka | str. 162
- 10.1.2. Następstwo prawne powstałe w wyniku łączenia, przekształcenia i przejęcia podmiotów (art. 93, 93a–93c, 93e, 94 o.p.) | str. 163
- 10.1.3. Odpowiedzialność spadkobierców za zobowiązania składkowe (art. 97 § 1, 97a § 1–3, art. 98 § 1, art. 98 § 2 pkt 1, 2, 5, 7, art. 100, 101, art. 105 § 1 i 2 o.p.) | str. 164
- 10.1.4. Odpowiedzialność zapisobiercy (art. 106 o.p.) | str. 165
- 10.2. Odpowiedzialność osób trzecich za zaległości składkowe | str. 165
- 10.2.1. Odpowiedzialność rozwiedzionego małżonka płatnika (art. 110 § 1, art. 110 § 2 pkt 2 i § 3 o.p.) | str. 166
- 10.2.2. Odpowiedzialność członków rodziny płatnika (art. 111 § 1–4 i 5 pkt 1 o.p.) | str. 166
- 10.2.3. Odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części (art. 112 § 1–5 o.p.) | str. 167
- 10.2.4. Odpowiedzialność firmanta (art. 113 o.p.) | str. 168
- 10.2.5. Odpowiedzialność właściciela, samoistnego posiadacza lub użytkownika wieczystego rzeczy lub prawa, wynajmującego, wydzierżawiającego, strony umowy leasingu i innych o podobnym charakterze (art. 114 o.p.) | str. 168
- 10.2.6. Odpowiedzialność wspólników spółek prawa cywilnego, jawnych, partnerskich, komplementariuszy spółki komandytowej albo komandytowo -akcyjnej (art. 115 o.p.) | str. 169
- 10.2.7. Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych (art. 116 o.p.) | str. 170
- 10.2.8. Odpowiedzialność osoby prawnej przejmującej lub powstałej w wyniku podziału (art. 117 o.p.) | str. 175
- 10.2.9. Odpowiedzialność zarządcy sukcesyjnego (art. 117d o.p.) | str. 175
- 10.2.10. Przedawnienie prawa do wydania decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej i zobowiązania wynikającego z decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej (art. 118 § 1 o.p.) | str. 176

Rozdział IV

Obowiązki ubezpieczonych i płatników składek | str. 178

1. Podstawowe obowiązki związane ze zgłaszaniem do ubezpieczeń, rozliczaniem składek i zasiłków | str. 178
2. Obowiązki ubezpieczonych związane z ustalaniem prawa do świadczeń i ich wysokości (art. 80 pkt 1–5 u.s.u.s.) | str. 179
 - 2.1. Czy kiedy ZUS uzna, że utrudniamy wyjaśnianie wszystkich okoliczności sprawy w postępowaniu dotyczącym ustalania prawa do świadczeń i ich wysokości, grożą nam za to jakieś sankcje? | str. 180
3. Obowiązki płatników składek związane z realizacją uprawnień inspektorów kontroli ZUS (art. 88 u.s.u.s.) | str. 181
4. Czy ZUS może zastępować płatnika w jego obowiązkach i czy istnieje norma kompetencyjna pozwalająca Zakładowi na podejmowanie działań z urzędu? | str. 181

Rozdział V

Postępowanie przed organem rentowym – decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych | str. 182

1. Wszczęcie postępowania | str. 182
2. Przebieg i charakterystyka postępowania przed organem rentowym | str. 183
3. Forma decyzji | str. 185

4. Katalog indywidualnych spraw, w których ZUS wydaje decyzje (art. 83 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 185
5. Prawo do odwołania od decyzji jako realizacja zasady dwuinstancyjności wyrażonej w art. 78 Konstytucji RP | str. 187
6. Interpretacje indywidualne (art. 83d u.s.u.s.) | str. 188
7. Czy zaskarżona decyzja zawsze będzie rozpoznawana przez sąd? | str. 191
8. Szczególna instytucja ponownego rozpoznania sprawy na wniosek lub z urzędu (art. 83a ust. 1 i 2 u.s.u.s.) | str. 192
9. Swoiste instytucje przewidziane w przypadku przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia nowych okoliczności mających wpływ na prawo albo zobowiązanie w sprawach już rozstrzygniętych orzeczeniem właściwego sądu (art. 83a ust. 3 u.s.u.s.) | str. 193
10. Wypłata świadczeń | str. 193
- 10.1. Czy ZUS ponosi konsekwencje nieterminowego ustalenia prawa do świadczenia albo jego nieterminowej wypłaty? (art. 85 ust. 1 u.s.u.s.) | str. 194
11. Ustawa systemowa jako samodzielna podstawa żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w wysokości i na zasadach określonych w prawie cywilnym | str. 196
12. Pojęcie nienależnie pobranego świadczenia (art. 84 ust. 2 u.s.u.s.) | str. 197
- 12.1. Jak należy rozumieć obowiązek pouczenia? | str. 199
13. Dochodzenie należności | str. 199
- 13.1. Czy Zakład może odstąpić od żądania zwrotu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń? | str. 200

Rozdział VI

Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, emerytury kapitałowe i pomostowe | str. 202

1. Podstawowe zasady zreformowanego systemu emerytalnego | str. 202
- 1.1. Charakterystyka systemu filarowego | str. 203
- 1.2. Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako I filar | str. 204
- 1.3. Otwarte fundusze emerytalne – II filar | str. 204
- 1.3.1. Podstawowe zasady funkcjonowania otwartych funduszy emerytalnych | str. 205
- 1.4. Dobrowolne formy przezorności – III filar | str. 207
- 1.5. Źródła regulacji | str. 207
2. Zakres przedmiotowy ustawy emerytalnej | str. 208
- 2.1. Obszary regulacji | str. 208
- 2.2. Świadczenia przysługujące z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych uregulowane ustawą emerytalną | str. 208
3. Okresy składkowe i nieskładkowe – podstawowe pojęcia stosowane przy ustalaniu warunków nabycia prawa do świadczeń z ubezpieczenia emerytalnego i rentowych | str. 209
- 3.1. Okresy składkowe (art. 6 ust. 1 pkt 1–10, ust. 2 pkt 1–17 u.e.r.) | str. 209
- 3.1.1. Okresy składkowe bez składki | str. 212
- 3.2. Okresy nieskładkowe (art. 7 u.e.r.) | str. 213
- 3.3. Okresy uzupełniające (art. 10, 10a u.e.r.) | str. 218
- 3.4. Okresy ubezpieczenia za granicą | str. 220
4. Emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych | str. 221
- 4.1. Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych przed 1.01.1949 r. | str. 221
- 4.1.1. Emerytury w wieku podstawowym (art. 27 u.e.r.) | str. 222
- 4.1.2. Emerytury z urzędu zamiast pobieranej renty z tytułu niezdolności do pracy (art. 27a u.e.r.) | str. 222
- 4.1.3. Emerytury przy obniżonym stażu (art. 28 u.e.r.) | str. 223

4.1.4. Emerytury wcześniejsze (art. 29–31 u.e.r.)	str. 223
4.1.5. Emerytury w wieku obniżonym (art. 32, 33 u.e.r.)	str. 224
4.1.6. Emerytury kolejowe (art. 40–45 i 50 u.e.r.)	str. 227
4.1.7. Emerytury górnicze	str. 228
4.1.8. Emerytury wcześniejsze przyznawane na podstawie odrębnych przepisów (art. 30 u.e.r.)	str. 228
4.2. Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r., a przed 1.01.1969 r. (art. 46 u.e.r.)	str. 229
4.3. Emerytury przyznawane bez względu na wiek	str. 230
4.3.1. Emerytura przyznawana na podstawie art. 58 ust. 3 u.ś.r.	str. 230
4.3.2. Emerytury dla osób opiekujących się dziećmi tzw. specjalnej troski	str. 230
4.3.3. Emerytury górnicze przyznawane bez względu na wiek (art. 50e u.e.r.)	str. 231
4.3.4. Emerytury nauczycielskie przyznawane bez względu na wiek (art. 88 KN)	str. 232
4.4. Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r. (art. 24 i 24a u.e.r.)	str. 233
4.4.1. Emerytury z urzędu zamiast renty pobieranej z tytułu niezdolności do pracy (art. 24a u.e.r.)	str. 234
4.5. Emerytury częściowe	str. 234
4.6. Rodzicielskie świadczenie uzupełniające	str. 236
5. Emerytury pomostowe	str. 236
5.1. Charakter świadczenia	str. 236
5.2. Nowe definicje pracy w warunkach szczególnych i o szczególnym charakterze oraz pracownika wykonującego takie prace	str. 237
5.3. Warunki przyznania emerytury pomostowej (art. 4 pkt 1–7 u.e.p.)	str. 238
5.4. Rekompensaty	str. 239
6. Renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	str. 240
6.1. Niezdolność do pracy, niezdolność do samodzielnej egzystencji	str. 240
6.2. Tryb orzekania o niezdolności do pracy	str. 243
6.3. Warunki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy	str. 245
6.3.1. Warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego	str. 247
6.3.2. Warunek powstania niezdolności w okresie objętym ochroną ubezpieczeniową	str. 248
6.3.3. Przywrócenie prawa do renty (art. 61, 72 u.e.r.)	str. 249
6.4. Renta szkoleniowa (art. 60 u.e.r.)	str. 249
6.5. Renta rodzinna	str. 250
6.5.1. Renta rodzinna dla dzieci zmarłego	str. 251
6.5.2. Renta rodzinna dla przyjętych na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuków, rodzeństwa i innych dzieci (art. 67 ust. 1 pkt 2 u.e.r.)	str. 252
6.5.3. Renta rodzinna dla wdowy (wdowca)	str. 254
6.5.4. Renta rodzinna dla rodziców	str. 255
6.5.5. Wysokość renty rodzinnej (art. 73, 76 u.e.r.)	str. 255
7. Dodatek pielęgnacyjny, zasiłek pogrzebowy	str. 256
7.1. Dodatek pielęgnacyjny – komu przysługuje i ile wynosi?	str. 256
7.2. Zasiłek pogrzebowy	str. 257
7.2.1. W jakiej sytuacji przysługuje zasiłek pogrzebowy? (art. 77 ust. 1–3 u.e.r.)	str. 257
7.2.2. Komu przysługuje zasiłek pogrzebowy i w jakiej wysokości?	str. 257
8. Ustalanie wysokości świadczeń	str. 258
8.1. Pojęcia niezbędne dla zrozumienia procesu ustalania świadczeń	str. 258
8.1.1. Kwota bazowa	str. 258
8.1.2. Podstawa wymiaru emerytury i renty	str. 258
8.1.3. Podstawa wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy	str. 261

8.1.4. Podstawa wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do emerytury str. 261	
8.1.5. Kapitał początkowy str. 261	
8.1.6. Podstawa obliczenia emerytury str. 263	
8.2. Ustalanie wysokości rent str. 266	
8.2.1. Renta dla osoby całkowicie niezdolnej do pracy (art. 62 ust. 1, 1a, 3, art. 63 ust. 1 u.e.r.) str. 266	
8.2.2. Renta dla osoby częściowo niezdolnej do pracy (art. 62 ust. 2 u.e.r.) str. 266	
8.3. Ustalanie wysokości emerytur str. 267	
8.3.1. Wysokość emerytury dla ubezpieczonych urodzonych przed 1.01.1949 r. i ubezpieczonych urodzonych w latach 1949–1968, którzy spełnili warunki do przyznania emerytury na starych zasadach str. 267	
8.3.2. Wysokość emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r. str. 269	
8.3.3. Wysokość emerytury mieszanej dla ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r. (art. 183 u.e.r.) str. 271	
9. Emerytury kapitałowe str. 271	
9.1. Zakres przedmiotowy ustawy o emeryturach kapitałowych (art. 1 u.e.k.) str. 271	
9.2. Rodzaje emerytur kapitałowych, charakterystyka świadczenia str. 272	
9.2.1. Okresowa emerytura kapitałowa str. 272	
9.2.2. Dożywotnia emerytura kapitałowa str. 273	
10. Zmiana wysokości świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i ponowne ustalenie prawa do świadczeń str. 274	
10.1. Waloryzacja (art. 88–94 u.e.r.) str. 274	
10.2. Zmiana wysokości świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy str. 275	
10.3. Zmiana wysokości nowej emerytury z art. 24 i 24a (art. 108 u.e.r.) str. 275	
10.4. Zmiana wysokości renty i emerytury obliczonej na starych zasadach str. 276	
10.4.1. Ponowne ustalenie emerytury lub renty od podstawy wymiaru świadczenia ustalonej według reguł art. 15 u.e.r. z zastosowaniem nowej kwoty bazowej do części socjalnej i stażowej str. 276	
10.4.2. Ponowne obliczenie emerytury u osób, wobec których zastosowanie miało ograniczenie wysokości podstawy emerytury do 250% przeciętnego wynagrodzenia (art. 110a u.e.r.) str. 277	
10.4.3. Przeliczenie podstawy wymiaru świadczenia (art. 111 u.e.r.) str. 277	
10.4.4. Doliczenie nieuwzględnionych okresów składkowych i nieskładkowych (art. 112, 113 u.e.r.) str. 278	
10.4.5. Przeliczenie z wyeliminowaniem „lat pustych” str. 279	
10.4.6. Ponowne ustalenie wysokości emerytury zawieszanej od 1.10.2011 r. z powodu kontynuowania zatrudnienia u pracodawcy, na rzecz którego emeryt wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury (art. 194c–194h u.e.r.) str. 279	
10.5. Ponowne ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokości poprzez wzruszenie prawomocnej decyzji rentowej str. 281	
11. Podstawowe zasady ustalania świadczeń objętych ustawą emerytalną i ich wypłaty str. 284	
11.1. Powstanie i ustanie prawa do świadczenia str. 284	
11.2. Zawieszenie prawa do świadczenia str. 285	
11.3. Zmniejszenie prawa do świadczenia str. 288	
11.4. Wstrzymanie wypłaty świadczeń (art. 134 ust. 1 u.e.r.) str. 289	
11.5. Wypłata świadczeń niezrealizowanych (art. 136 u.e.r.) str. 290	
11.6. Zwrot nienależnie pobranych świadczeń (art. 138–138a u.e.r.) str. 290	
11.6.1. Pojęcie nienależnie pobranego świadczenia (art. 138 ust. 2 i 3 u.e.r.) str. 292	

- 11.6.2. Szczególne obowiązki banków | str. 293
- 11.7. Potrącenia ze świadczeń (art. 139–141 u.e.r.) | str. 294
- 12. Świadczenia przyznawane w szczególnym trybie finansowane z budżetu państwa | str. 295

Rozdział VII

III filar – indywidualne formy przezorności | str. 299

- 1. Pracownicze programy emerytalne | str. 299
 - 1.1. Formy prowadzenia pracowniczych programów emerytalnych (art. 6 ust. 1 u.p.p.e.) | str. 300
 - 1.2. Jak funkcjonuje pracowniczy program emerytalny? | str. 300
- 2. Indywidualne konta emerytalne | str. 302
- 3. Indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego | str. 304
- 4. Pracownicze plany kapitałowe | str. 306

Rozdział VIII

Inne świadczenia zlecone Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych do wypłaty | str. 309

- 1. Podstawowe akty prawne | str. 309
 - 1.1. Świadczenie przedemerytalne | str. 309
 - 1.2. Renta socjalna | str. 313
 - 1.3. Nauczycielskie świadczenie kompensacyjne | str. 316

Rozdział IX

Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych | str. 319

- 1. Pojęcie sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych | str. 319
 - 1.1. Definicja ustawowa sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 476 § 2 i 3 k.p.c.) | str. 320
 - 1.1.1. Skarga na bezczynność (art. 477 § 4 k.p.c.) | str. 320
 - 1.1.2. Odwołanie w sprawie decyzji wydanej na skutek rozpoznania wniosku o interpretację | str. 321
 - 1.1.3. System orzekania o niepełnosprawności | str. 321
 - 2. Gdzie, jak i kiedy wnieść odwołanie | str. 322
 - 2.1. Właściwość rzeczowa sądów (art. 477 § 1 k.p.c.) | str. 322
 - 2.1.1. Sprawy zastrzeżone do właściwości sądów rejonowych (art. 477 § 1 k.p.c.) | str. 322
 - 2.2. Właściwość miejscowa sądów (art. 461 § 2–3 k.p.c.) | str. 323
 - 2.3. Termin do wniesienia odwołania, wymogi formalne, treść odwołania | str. 324
 - 3. Strony postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 476 § 5 pkt 2, art. 477 § 1 k.p.c.) | str. 326
 - 3.1. Ubezpieczony (art. 476 § 5 pkt 2 k.p.c.) | str. 326
 - 3.1.1. Odwołujący się od orzeczenia wojewódzkiego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności | str. 327
 - 3.2. Inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja | str. 327
 - 3.3. Organ rentowy (art. 476 § 4 k.p.c.) | str. 328
 - 3.4. Zainteresowany | str. 328
 - 3.5. Reprezentacja stron w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych | str. 330
 - 4. Przebieg postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i jego odrębności | str. 330
 - 4.1. Wstępne badanie sprawy i czynności wyjaśniające jako instrumenty służące realizacji zasady szybkości postępowania w sprawach ubezpieczeniowych (art. 467 i 468 k.p.c.) | str. 330
 - 4.2. Zmiana przez organ rentowy zaskarżonej decyzji przed rozstrzygnięciem sądu (art. 477 § 13)

k.p.c.) | str. 332

4.3. Inne odrębności mające na celu przyspieszenie postępowania | str. 332

4.4. Odrębności mające na celu ochronę interesów ubezpieczonych | str. 332

5. Rozstrzygnięcie sądu | str. 333

5.1. Przedmiot rozstrzygnięcia | str. 333

5.2. Sposoby rozstrzygnięcia | str. 336

5.3. Zaskarżanie orzeczeń sądu I instancji, nadzwyczajne środki zaskarżenia | str. 337

Rozdział X

Podstawowe informacje o ubezpieczeniu społecznym rolników | str. 340

1. Podstawowe źródło regulacji i jego główne założenia | str. 340

2. Zakres podmiotowy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników | str. 343

2.1. Rolnik – definicja ustawowa | str. 343

2.2. Domownik (art. 6 pkt 2 u.u.s.r.) | str. 344

2.3. Pomocnik rolnika | str. 345

2.4. Pojęcie działalności rolniczej i gospodarstwa rolnego | str. 346

2.4.1. Działalność rolnicza | str. 346

2.4.2. Gospodarstwo rolne | str. 346

3. Charakter ubezpieczeń | str. 347

3.1. Powstanie i ustanie ubezpieczenia obowiązkowego | str. 347

3.2. Powstanie i ustanie ubezpieczenia dobrowolnego | str. 348

4. Ubezpieczenia wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie | str. 348

4.1. Podmioty podlegające ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu z mocy ustawy (art. 7 ust. 1 u.u.s.r.) | str. 348

4.2. Podmioty podlegające ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu na wniosek | str. 349

4.3. Świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego (art. 9 u.u.s.r.) | str. 350

5. Ubezpieczenie emerytalno-rentowe | str. 350

5.1. Podmioty podlegające ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z ustawy | str. 350

5.2. Podmioty podlegające dobrowolnemu ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu na wniosek (art. 16 ust. 2 i 3 u.u.s.r.) | str. 351

5.3. Świadczenia i uprawnienia z ubezpieczenia emerytalno-rentowego rolników | str. 352

6. Zbieg tytułów do ubezpieczeń (art. 5a i 5b u.u.s.r.) | str. 353

6.1. Możliwość wyboru przez rolnika lub domownika prowadzącego pozarolniczą działalność gospodarczą kontynuowania ubezpieczenia rolniczego – warunki | str. 353

7. Świadczenia z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników | str. 356

7.1. Jednorazowe odszkodowanie | str. 356

7.1.1. Wypadek przy pracy rolniczej (art. 11 u.u.s.r.) | str. 358

7.2. Zasiłek macierzyński (art. 35a i 35b u.u.s.r.) | str. 359

7.3. Zasiłek pogrzebowy (art. 35 u.u.s.r.) | str. 360

7.4. Zasiłek chorobowy (art. 14 u.u.s.r.) | str. 361

7.5. Emerytury rolnicze | str. 361

7.5.1. Emerytura w wieku podstawowym (art. 19 ust. 1 w zw. z art. 20 ust. 1 i 3 u.u.s.r.) | str. 361

7.5.2. Wcześniejsza emerytura rolnicza (art. 19 ust. 2 i 3 w zw. z art. 20 ust. 1–3 u.u.s.r.) | str. 362

7.5.3. Częściowa emerytura rolnicza | str. 363

7.6. Renty rolnicze z tytułu niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym | str. 363

7.6.1. Całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym | str. 365

- 7.7. Renta rodzinna | str. 367
- 7.8. Wysokość rent i emerytur rolniczych | str. 368
 - 7.8.1. Ustalanie części składkowej świadczenia | str. 368
 - 7.8.2. Ustalanie części uzupełniającej | str. 369
- 7.9. Zbieg emerytur i rent | str. 370
- 7.10. Zawieszanie prawa do emerytury i renty rolniczej oraz wypłaty emerytur i rent rolniczych | str. 371
- 7.11. Zaprzestanie działalności rolniczej (art. 28 ust. 4 u.u.s.r.) | str. 372
- 7.12. Świadczenia przyznawane w drodze wyjątku (art. 55 ust. 1–2 a u.u.s.r.) | str. 373

Literatura | str. 377

Skorowidz przedmiotowy | str. 379